

PROGRAMA DO DEPARTAMENTO DE CIENCIAS SOCIAIS, XEOGRAFÍA E HISTORIA

Curso 2010-2011

Profesores membros do Departamento

JOSÉ FERNÁNDEZ MANEIRO, Profesor Ensino Secundario e Xefe de departamento

FRANCISCO JOSÉ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Profesor de Ensino Secundario

MARÍA DEL PILAR PAREDES MIRÁS, Profesora de Ensino Secundario

CLAUDIO RODIÑO, Profesor de Ensino Secundario

LUCILA CALVIÑO FERNÁNDEZ, Profesora Primeiro Ciclo ESO.

Relación de Libros de Texto

1º ESO: Xeografía e Historia 1º Ciclo. Editorial VICENS VIVES.

2º ESO: Xeografía e Historia 1º Ciclo. Editorial VICENS VIVES.

3º ESO: A Xeografía 2º Ciclo. Editorial ANAYA.

4º ESO: A Historia 2º Ciclo. Editorial VICENS VIVES.

1º BACHARELATO: Hª do Mundo Contemporáneo. Editorial ANAYA.

2º BACHARELATO: Hª de España. Editorial VICENS VIVES.

2º BACHARELATO: Xeografía. Editorial ANAYA.

2º BACHARELATO: Historia da Arte, Edit. Vicens Vives

ÍNDICE

*** OBXECTIVOS DE TRABALLO DO DEPARTAMENTO**

PARTE I PROGRAMACIÓN DE CIENCIAS SOCIAIS, XEOGRAFÍA E HISTORIA NA ESO

Introducción.

I- PRIMEIRO CURSO ESO: CIENCIAS SOCIAIS, XEOGRAFÍA E HISTORIA.

- 1.1 Contribución da materia ás competencias básicas. Xeneralidades.**
- 1.2 Obxectivos didácticos xerais da materia.**
- 1.3 Contidos e Temporalización.**
- 1.4 Contidos, Competencias Básicas e Criterios para avalialas por Unidade Didáctica.**
- 1.5 Criterios de avaliación.**
- 1.6 Contidos mínimos esixibles.**
- 1.7 Criterios de cualificación.**
- 1.8 Procedementos e Instrumentos de avaliación.**
- 1.9 Programa de reforzo para a recuperación das materias pendentes.**
- 1.10 Alumnos con materias Pendentes: contidos esixibles, actividades de avaliación e criterios para superar as materias pendentes pola avaliación continua.**
- 1.11 Metodoloxías e estratexias didácticas.**
- 1.12 Materiais e recursos didácticos.**
- 1.13 Programación de temas transversais.**
- 1.14 Medidas de atención á diversidade.**
- 1.15 Actividades complementarias e extraescolares previstas.**
- 1.16 Tratamento do fomento da lectura e das TICs.**

II- SEGUNDO CURSO ESO: CIENCIAS SOCIAIS, XEOGRAFÍA E HISTORIA.

- 2.1 Contribución da materia ás competencias básicas. Xeneralidades.**
- 2.2 Obxectivos didácticos xerais da materia.**
- 2.3 Contidos e Temporalización.**
- 2.4 Contidos, Competencias Básicas e Criterios para avalialas por Unidade Didáctica.**
- 2.5 Criterios de avaliación.**
- 2.6 Contidos mínimos esixibles.**
- 2.7 Criterios de cualificación.**
- 2.8 Procedementos e Instrumentos de avaliación.**
- 2.9 Programa de reforzo para a recuperación das materias pendentes.**
- 2.10 Alumnos con materias Pendentes: contidos esixibles, actividades de avaliación e criterios para superar as materias pendentes pola avaliación continua.**
- 2.11 Metodoloxías e estratexias didácticas.**
- 2.12 Materiais e recursos didácticos.**
- 2.13 Programación de temas transversais.**
- 2.14 Medidas de atención á diversidade.**
- 2.15 Actividades complementarias e extraescolares previstas.**
- 2.16 Tratamento do fomento da lectura e das TICs.**

III- TERCEIRO CURSO ESO: CIENCIAS SOCIAIS, XEOGRAFÍA E HISTORIA.

- 3.1 Contribución da materia ás competencias básicas. Xeneralidades.**
- 3.2 Obxectivos didácticos xerais da materia.**
- 3.3 Contidos e Temporalización.**
- 3.4 Contidos, Competencias Básicas e Criterios para avalialas por Unidade Didáctica.**
- 3.5 Criterios de avaliación.**
- 3.6 Contidos mínimos esixibles.**
- 3.7 Criterios de cualificación.**
- 3.8 Procedementos e Instrumentos de avaliación.**
- 3.9 Programa de reforzo para a recuperación das materias pendentes.**
- 3.10 Alumnos Pendentes: contidos esixibles, actividades de avaliación e criterios para superar as materias pendentes pola avaliación continua.**
- 3.11 Metodoloxías e estratexias didácticas.**
- 3.12 Materiais e recursos didácticos.**
- 3.13 Programación de temas transversais.**
- 3.14 Medidas de atención á diversidade.**
- 3.15 Actividades complementarias e extraescolares previstas.**
- 3.16 Tratamento do fomento da lectura e das TICs.**

IV- CUARTO CURSO ESO: CIENCIAS SOCIAIS, XEOGRAFÍA E HISTORIA.

- 4.1 Contribución da materia ás competencias básicas. Xeneralidades.**
- 4.2 Obxectivos didácticos xerais da materia.**
- 4.3 Contidos e Temporalización.**
- 4.4 Contidos, Competencias Básicas e Criterios para avalialas por Unidade Didáctica.**
- 4.5 Criterios de avaliación.**
- 4.6 Contidos mínimos esixibles.**
- 4.7 Criterios de cualificación.**
- 4.8 Procedementos e Instrumentos de avaliación.**
- 4.9 Programa de reforzo para a recuperación das materias pendentes.**
- 4.10 Alumnos con materias Pendentes: contidos esixibles, actividades de avaliación e criterios para superar as materias pendentes pola avaliación continua.**
- 4.11 Metodoloxías e estratexias didácticas.**
- 4.12 Materiais e recursos didácticos.**
- 4.13 Programación de temas transversais.**
- 4.14 Medidas de atención á diversidade.**
- 4.15 Actividades complementarias e extraescolares previstas.**

PARTE II
PROGRAMACIÓN DE CIENCIAS SOCIAIS: XEOGRAFÍA, HISTORIA E ARTE
EN BACHARELATO

I- PRIMEIRO CURSO DE BACHARELATO: HISTORIA DO MUNDO CONTEMPORÁNEO.

- 1.1 Introdución.**
- 1.2 Obxectivos didácticos xerais.**
- 1.3 Programa de Historia do Mundo Contemporáneo de 1º de Bacharelato e Temporalización de contidos.**
 - 1.3.1 Contidos e Temporalización**
 - 1.3.2 Contidos Mínimos Exixibles**
- 1.4 Estratexias e metodoloxías didácticas**
- 1.5 Criterios e instrumentos de avaliación**
- 1.6 Criterios de cualificación**
- 1.7 Actividades e reforzos para lograr a recuperación.**
- 1.8 Materiais e recursos didácticos.**
- 1.9 Programación de temas transversais**
- 1.10 Actividades complementarias e extraescolares**

II- SEGUNDO CURSO DE BACHARELATO: HISTORIA DE ESPAÑA.

- 2.1 Introdución.**
- 2.2 Obxectivos xerais**
- 2.3 Programación de Hª de España. Contidos e Temporalización**
 - 2.3.1 Contidos e Temporalización.**
 - 2.3.2 Actitudes, valores e normas**
 - 2.3.3 Contidos Mínimos**
 - 2.3.4 Contidos procedimentais.**
 - 2.3.5 Contidos actitudinais.**
- 2.4 Estratexias e metodoloxías didácticas**
- 2.5 Criterios de Avaliación.**
- 2.6 Criterios de Cualificación**
- 2.7 Actividades e reforzos para lograr a recuperación.**
- 2.8 Actividades para superar as materias pendentes.**
- 2.9 Materiais e recursos didácticos.**
- 2.10 Actividades complementarias e extraescolares.**

III- SEGUNDO CURSO DE BACHARELATO: XEOGRAFÍA DE ESPAÑA.

3.1 Introducción

3.2 Obxectivos xerais.

3.3 Programación de Xeografía de España de 2º bacharelato

3.3.1 Contidos e Temporalización.

3.3.2 Contidos Mínimos.

3.3.3 Contidos procedimentais.

3.3.4 Contidos actitudinais.

3.4 Estratexias e metodoloxías didácticas.

3.5 Criterios de Avaliación.

3.6 Criterios de Cualificación

3.7 Actividades e reforzos para lograr a recuperación.

3.8 Materiais e recursos didácticos.

3.9 Actividades complementarias e extraescolares.

IV- SEGUNDO CURSO DE BACHARELATO: HISTORIA DA ARTE.

4.1 Introducción.

4.2 Obxectivos xerais.

4.3 Programa de Historia da Arte

4.3.1 Contidos e Temporalización.

4.3.2 Contidos procedimentais.

4.3.3 Contidos actitudinais.

4.4 Estratexias e metodoloxías didácticas.

4.5 Criterios de avaliación.

4.6 Criterios de cualificación.

4.7 Actividades e reforzos para lograr a recuperación.

4.8 Materiais e recursos didácticos

4.9 Actividades complementarias e extraescolares.

*** PROCEDEMENTOS PARA AVALIAR A PROGRAMACIÓN**

*** Programación do Módulo formativo de carácter xeral: sociedade e cidadanía.**

1 Obxectivos.

2 Contidos.

3 Criterios de avaliación.

OBXECTIVOS DE TRABALLO DO DEPARTAMENTO

Antes de desenvolver todos os aspectos relacionados coa programación didáctica deste departamento, faremos unha referencia a unha serie de puntos propostos na memoria do curso 2009-10 e que están encamiñados a mellorar os resultados desde o traballo coordinado dos docentes das CC.SS. , Xeografía e Historia deste centro educativo.

Así mesmo, debemos propoñer todas aquelas actividades que este departamento organizará e que terán relación non só co desenrolo das programacións e actividades didácticas, senon tamén coa vida académica do centro.

Durante as sesións de reunións periódicas, traballarase sobre:

- **Mellora das Programacións didácticas de ESO:**
 - o **Temporalización e Niveis de concreción de contidos:** os currículos son moi amplos e practicamente inabarcables, polo que se traballará sobre o nivel de concreción de todos aqueles contidos propostos polo currículo de ESO (Decreto 133/2007) e sobre a distribución temporal dos diferentes bloques de contido.
 - o **Avaliación:** traballar nos procesos avaliativos **por competencias básicas.**
 - o **Coordinación e colaboración con outras áreas** ca fin de:
 - Evitar solapamento de contidos.
 - Traballar conxuntamente no logro satisfactorio de competencias comúns (lingüística, matemática...).
- **Traballo en estratexias:** Tratarase de identificar procesos básicos de aprendizaxe e traballo comúns no departamento desde os niveis máis baixos, que podemos resumir en:
 - o Traballo sobre as competencias básicas
 - o Localización espacio-temporal.
 - o Análise e interpretación de documentos:
 - Escritos.
 - Cartográficos.
 - Iconográficos.
 - Estadísticos.
 - Gráficos.
 - o Vocabulario, conceptos.
 - o Técnicas de traballo-estudio:
 - Resumes
 - Esquemas
 - Mapas conceptuais
 - Toma de Notas
 - Búsqueda e Tratamento da información.
 - o Expresión oral e escrita.
 - o TICs

- **Estación meteorolóxica:** posta en marcha e control periódico dunha estación meteorolóxica, en colaboración co departamento de Naturais.
- **Unha imaxe , unha historia:** continuar no traballo neste proxecto, en colaboración co ENDL.
- **II Xornadas de Xeografía e Historia do Barbanza:**organización no marco da semana cultural do centro.
- **Biclioteca:** seguirase coa labor comenzada o curso pasado na posta ó día dos fondos bibliográficos do departamento.

PARTE I

PROGRAMACIÓN DE CIENCIAS SOCIAIS, XEOGRAFÍA E HISTORIA NA ESO

Introducción:

Posto que nas novas programacións de Educación Secundaria Obrigatoria ten especial relevancia o concepto de “**Competencia Básica**”, que pasa a ser un referente para os contidos, obxectivos da materia, criterios de avaliación, etc., que compoñen a Programación do Departamento, compre en primeiro lugar facer unhas consideracións previas e recordar que o Decreto 133/2007 de 5 de Xullo de 2007 define a “**Competencia Básica**” como a *“capacidade de poñer en práctica de forma integrada, en contextos e situacións diversos, os coñecementos, as habilidades e as actitudes persoais adquiridas. O concepto de competencia inclúe, tanto os saberes, como as habilidades e as actitudes, e vai máis alá do saber e do saber facer, incluíndo o saber ser ou estar”*.

A incorporación de competencias básicas no currículo permite poñer o acento naquelas aprendizaxes que se consideran imprescindibles desde unha formulación integradora e orientada á aplicación dos saberes adquiridos. De aí o seu carácter básico.

A inclusión das competencias básicas no currículo ten como finalidades: integrar as diferentes aprendizaxes, tanto as formais, incorporadas as diferentes áreas ou materias, coma as informais e non formais; permitir a todo o alumnado integrar as súas aprendizaxes, poñelas en relación con distintos tipos de contidos e utilízalas de xeito efectivo cando lle resulten necesarias en diferentes situacións e contextos, e orientar o ensino, ao permitir identificar os contidos e os criterios de avaliación que teñen carácter imprescindible e, en xeral, inspirar as distintas decisións relativas ao proceso de ensino e de aprendizaxe, á metodoloxía, á organización dos centros educativos, as relacións persoais e á participación de toda a comunidade educativa.

As materias de Xeografía e Historia de ESO han de contribuír, na súa parte alícuota, para que o alumnado alcance os obxectivos educativos e, consecuentemente, adquira as Competencias Básicas. Pero como di o propio decreto: *“ non existe unha relación unívoca entre o ensino de determinadas materias e o desenvolvemento de certas competencias. Cada unha delas contribúe ao desenvolvemento de diferentes competencias e, pola súa vez, cada unha das competencias básicas alcanzarase como consecuencia do traballo en varias materias. Ao seren as competencias un elemento organizador van ter influencia, non so nos contidos e na avaliación, senón tamén na metodoloxía”*.

O Decreto antes citado identifica oito competencias básicas:

1. Competencia en comunicación lingüística.
2. Competencia matemática.
3. Competencia no coñecemento e na interacción co mundo físico.
4. Tratamento da información e competencia dixital.
5. Competencia social e cidadá.
6. Competencia cultural e artística.
7. Competencia para aprender a aprender.
8. Autonomía e iniciativa persoal.

No desenvolvemento da programación das materias de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia en cada un dos cursos de ESO, desglosaremos aquelas

interaccións mais pertinentes entre aquelas competencias básicas mais directamente relacionadas cos contidos e metodoloxía propias das materias de Xeografía e Historia. Pero eso farémolo mais adiante.

Por outra banda, e xa no que se refire ás materias propias do noso Departamento de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia, cabe tamén recordar que esta ten unha recoñecida especificidade nas últimas construcións curriculares e resulta innegable que constitúe unha contribución fundamental para a formación do alumnado na Educación Secundaria Obligatoria.

Coas materias desta área preténdese profundar no coñecemento da sociedade, da súa organización e funcionamento nun territorio, a través do tempo e na actualidade, utilizando o aprendido polo alumnado na etapa anterior na área de coñecemento do medio natural, social e cultural.

A atención particular que se concede á Xeografía e á Historia como referentes da área, queda xustificada polo seu acusado carácter integrador e globalizador e pola súa sensibilidade ao interpretar o espacio natural e social e a súa evolución a través do tempo. Por outra parte, a complexidade das sociedades actuais e a aparición de novas temáticas -educación ambiental, cívica, para o consumo, a paz ou o lecer-, recomendan a incorporación de contidos procedentes doutras disciplinas como a Socioloxía, a Antropoloxía, a Economía, ou a Ecoloxía, que ofrecen perspectivas de análise diferentes para lograr o obxectivo común, que é o coñecemento da realidade social.

Para a análise da dimensión espacial resulta axeitado o enfoque ecoxeográfico, que permite tomar en consideración as múltiples variables -naturais e antrópicas- que conforman un espacio e, ademais, atende o dinamismo interno de cada variable e das súas interaccións. A paisaxe, como unidade espacial de análise, ten especial relevancia e permite abordar o estudo dos problemas a que a xeografía debe dar reposta.

A Historia débelle proporcionar ao alumnado un coñecemento global que resulta necesario para entender o presente e para mellorar o futuro. É preciso tamén facer emerxer no seu estudio suxeitos históricos ata hai pouco moi silenciados, como as mulleres, a clase obreira, os pobres... dándolles o papel que lles corresponde e que vai permitir unha renovación do discurso histórico.

En ambas as dúas materias non se debe esquecer o importante que resulta adquirir un vocabulario conceptual propio e a capacidade para utilízalo e xeneralizalo correctamente.

Por outra parte, as dúas materias permiten desenvolver unha metodoloxía que compare o inmediato e o afastado, o propio e o alleo, o máis concreto e o máis abstracto, xustificando así a importancia que no currículo debe concederse aos aspectos da xeografía, a historia e a cultura de Galicia.

Non debe esquecerse, á hora de introducir contidos metodolóxicos, a importancia de saber interpretar fontes de diversa tipoloxía, a comprensión da multicausalidade e a intencionalidade na interpretación dos procesos, o uso adecuado da información e o manexo da documentación.

A finalidade destas materias concretaríase en dar unha visión global do mundo e un conxunto de valores para que os alumnos e alumnas adopten unha actitude ética e comprometida dentro dunha sociedade plural e solidaria.